

Manca KOŠIR

Breda Luthar

Poetika in politika tabloidne kultureZnanstveno in publicistično središče,
Ljubljana 1998

Knjiga Brede Luthar *Poetika in politika tabloidne kulture* je v slovenskem sociološko-komunikološkem prostoru novost predvsem v dveh smislih: po predmetu obravnave in po mestu analitskega pogleda, iz katerega interpretira gledano. Lutharjeva si je za premislek izbrala medijsko kulturo tabloidne vrste in popularno novinarstvo sodobnega časa, svoj pogled pa opredelila za historičen. S tem je vzpostavila razliko od ahistoričnih pristopov, s katerimi implicitno polemizira. Ker so analize popularnega žurnalizma in posebej popularnega tiska "trdovratno zavezane obravnavi medijev kot politične in ekonomske formacije", je sama gledala drugam. Ekonomski interes ne izčrpa pomena medijske kulture, saj ima medijska produkcija — kot sleherna institucija in vsako delovanje — pomembno kulturno dimenzijo in komunikacijsko vrednost. Svoje besedilo je zoperstavila takoimenovanim javnovedenskim razpravam, ki se kritično lotevajo sodobne popularne (medijske) kulture znotraj predpostavke o izginjanju ali trivializaciji javne sfere. "Ne moremo utemeljevati analize in kritike na idealu ali normi, ki je nastala v razmerah, ki jih ni več," meni avtorica.

Lutharjevo zanimajo sodobne subjektivitete, današnje oblikovanje (novih) kolektivitet, spremenjeni odnosi med subjektiviteto in strukturo, izbira identitet. Govori o življenjskostilni politiki in poetiki. O tem, kako se spreminjajo pogoji "identitetne eksistence", vzorci in oblike interakcije, ki posamezniku in kolektiviteti omogočajo bivanje v svetu. Ker se spreminjajo načini človekove družabnosti, se spreminjajo diskurzi, v katerih in prek katerih smo v svetu. Spreminjajo se govornice in podobe o tem, "kako sebi pripovedujemo o nas samih", kar pravzaprav počnejo množična občila s konstruiranjem medijske realnosti in reprezentacijami, kako bi(va)ti.

Za razumevanje gibanja predstavljene tematike je treba zapisati opredelitve vsaj dveh kategorij oziroma konceptov, znotraj katerih je Lutharjeva interpretacija logična in (samo)zadostna. Gre za umevanje kulture kot produkcije in reprodukcije pomena in smisla, ki izkustvo ureja v koherentne kronološke teleologije (naracije). Kulturni konflikti v tem horizontu pomenijo "pogajanja o tem, kako razumeti svet, kako oblikovati svojo identitetno eksistenco, in spopad glede osrednjih legitimnih in marginaliziranih identitet v javnem diskurzu." In gre za razširitev pojma politike, da bi razumeli politične dimenzije novih kolektivitet. Razumevanje politike je treba razširiti (po L. Raphaelu) onstran boja za moč znotraj institucij političnega sistema. "Šele s pomočjo političnega razumevanja življenjskostilne samotematizacije je sploh mogoče vzpostaviti zvezo med privatnim vsakdanjkom in politično javnostjo ali javnim prostorom politike," je prepričana Breda Luthar. S to zvezo bi morda zmogli korak, ki bi nas pripeljal do *rekonceptualizacije* norme glede na sodobne pogoje družbene in systemske integracije, in bi tako presegle razmišljanje, temelječe na normativni politični javnosti, ki ni več možna.

Da bi razumeli naše subjektivitete in identitete, za kar Lutharjevi v njenem znanstvenem delu gre, je potrebno interpretirati medijska besedila. "Analiza tekstualne narave medijske kulture je eno najpomembnejših področij analize moderne družbe," piše avtorica, zakaj jo zanima *popularna naracija*. Skuša oblikovati *model analize novinarskega diskurza*, ki ga sestavlja "ugotavljanje načina uporabe informacij oz. dejstev, oseb kot socialnih tipov, standardne ikonografije zgodbe, torej njeno dramatičizacijo in mise en scene (scenografijo), ter strategij pojasnjevanja historičnih pojavov skozi osebno izkustvo (tudi preko intimizacije javnega prostora)". Naj izpostavimo nekaj njenih ugotovitev, ki so potrebne nadaljnih razdelav. Denimo osrednja, po kateri delo nosi naslov: "Medijski teksti večinoma ne vplivajo s posredovanjem dejstev, torej informacije, niti z vrednotami, ki jih sporočajo — torej niti opisno niti predpisovalno, temveč s svojo 'poetično' funkcijo." Popularne medij-

ske tekste gre po Lutharjevi torej obravnnavati predvsem kot poetične diskurze in potemtakem zavrtni (bolj ali manj uveljavljeno) prepričanje, da je najpomembnejša razlika med kakovostnim in popularnim tiskom razlika v *usebini*. Teoretsko zanimiva je njena opomba o *zgodovini medijev*, ki da jo lahko razumemo "kot stalno napetost med idealom informacije in idealom zgodbe ali med kulturo samozatajevanja, ki jo predstavlja prva, in kulturo užitka, ki jo predstavlja zgodba". Razlika med vrstami novinarstva je po njenem razlika v *estetizaciji*, ali, ožje, v dramatizaciji realnosti, v formi pripovedovanja. Provokativna je nadalje misel, da je nesmiselno vztrajati na predpostavki o večvrednosti objektiviziranih (televizijskih) novic, saj je komunikativni vidik popularnega novinarstva bolj pomemben za razumevanje politike te govoriče kot njegov informativni vidik. Lutharjeva v tem kontekstu pravi: "Novica o zamenjavi ministra ali novica o pripravah na parlamentarne volitve na Japonskem ni politično nič bolj relevantna od lokalne novice o družinskem nasilju."

Citat je iz poglavja *Tiranija kramljanja*, ki analizira televizijske novice. Te prepozna kot žanrsko mešanico kramljanja, informiranja, komentiranja, melodrame in vizualnega spektakla, katerih glavna naloga je *moralna sodba o svetu*. Novice, ki predstavljajo blagovni znak institucije, je Lutharjeva gledala na slovenski nacionalni televiziji in na POP TV. Bistvene razlike ni videla, čeprav je TV Slovenija javna institucija, POP TV pa zasebna komercialna ustanova. Prepoznala je tri glavne spremembe televizijskega novinarstva v zadnjem času:

1. Spremenjeno je razmerje med vizualno in verbalno reprezentacijo. Tabloidne novice so estetizirani vizualni spektakli.
2. Dogodki so vedno bolj pripovedovani kot dvodimenzionalni konflikti v jasno polarizirani – dobro vs. zlo – (melo)drami.
3. Značilna je personalizacija žurnalizma ali prehod od objektivnega k subjektivnemu novičarskemu diskurzu, kar je najbolj očitno v osrednji vlogi voditelja. Voditelj-osebnost je reprezentančni glas institucije, ki v mitični vlogi zastopnika gledalcev in posrednika spašuje za nas.

Skrivnost uspeha novic je po Lutharjevi v zabavnosti, opravljenosti in melodramatskemu ovrednotenju sveta, ki ga ponuja danes bistveni element novic – zgodba. Mar zato igrajo novice isto vlogo kot drugi psihoterapevtski diskurzi v popularni medijski kulturi, kot trdi avtorica?

Premisleka vredna je definicija *ideologije*, ki jo v kontekstu te analize Lutharjeva opredeli "kot zdravorazumsko interpretacijo o svetu". Po njenem razumevanju razširjenega pojma politike so novice politične predvsem zato, ker določene kulturne konstalacije vzpostavljajo kot naravne, druge pa postavljajo zunaj zdravorazumskega vrednostnega sistema. Prav zato je "popularni žurnalizem danes eden glavnih kolonizatorjev zdravega razuma," ugotavlja Breda Luthar.

Raziskava upovedovanja in ozgodbenja novic na slovenski televiziji prinaša tudi ugotovitev, ki bi morala sprožiti alarm za urednika informativnega programa na obeh obravnavanih televizijah. Pokazalo se je namreč, da ideal objektivnosti televizijski (prepričana sem, da bi se enako izkazalo pri analizi dnevnoinformativnega slovenskega tiska) novinarji pogosto razumejo kot *golo posredništvo tujih izjav*, kar je posebej vidno pri intervjuvanju prominentnih politikov. Tudi če se politik izogne postavljenemu vprašanju, ga novinar s ponovitvijo vprašanja ne bo poklical k odgovoru, in s tem ne bo terjal njegove *odgovornosti*, ki je (po Bubru) samo tam, kjer je pravo odgovarjanje. Novinar sprejme politično definicijo problema in njegovo interpretacijo podatkov, ki je niti ne problematizira, kaj šele, da bi dvomil o njej. "To je mogoče le zaradi odsotnosti novinarjeve lastne interpretacije zadeve, ki bi temeljila na zbranih podatkih in preiskovanju," sem z avtorico prepričana tudi recenzentka njenega dela.

Poetika in politika tabloidne kulture misli medijizacijo kulture, ki igra vedno pomembnejšo vlogo v identitetni konstrukciji in izbiri naših vsakodnevnih življenjskih stilov in praks. To dela, kot na začetku rečeno, na za slovenske razmere svež način, kar podeljuje knjigi dodatno "presežno vrednost".